CAIETANI LAURENTII MONTII SERMO HABITUS IN LYCEO MAGNO BONONIENSI 16...

Gaetano Lorenzo Monti

3

CAIETANI LAVRENTII
MONTII

SERMO

HABITVS IN LYCEO MAGNO BONONIENSI

XVI K. IVL. A. MDCCLXXXI

QVVM

PETRONIVS COLLIVA

PHILOSOPHIAE LAVREA

DONARETVR

BONONIAE

EX OFFICINA SASSIANA

PERMISSV PRAESIDVM

A. MDCCCXXVI.

IOSEPHO COLLIVAE SAC.

DOCTORI ETHICES

IN LYCEO MAGNO BONONIENSI

PHILIPPVS SCHIASSIVS S. D.

Deprompsi non multis ante diebus, Colliva mi suavissime, quae in scriniis meis diligenter asservo, Cajetani Laurentii Montii αὐτόγραφα, ut sermonem ab eo tum habitum in Lyceo nostro, cum Sebastianum Canterzanum philosophiae laurea donavit, excerperem, eumdem Ioanni Baptistae Magistrinio Collegae meo praestantissimo gratificandi caussa traditurus.

Ea occasione factum est, ut is etiam sermo inter ceteros in manus venerit, quem idem Montius tum habuit, cum philosophiae item laurea donavit Petronium Collivum patrem tuum. Quem quidem sermonem ut vidi, tecum illum communicare decrevi, rem tibi facturum me ratus perjucundam. Verissimas a summo viro tributas videbis laudes patri tuo; qui praeceptorem cum habuerit Canterzanum, tanto enimvero praeceptore dignissimus extitit: eum prope affirmaverim, si vita superfuisset, alterum futurum Canterzanum. Quod ne abs me temere dictum arbitreris, facit Canterzani ipsius judicium, qui illum sibi Adjutorem a Commentariis Collegii Sophorum Instituti Marsiliani delegerat, atque adeo successorem sibi designaverat. Heu quanta est facta ex immaturo ejus interitu jactura! Sed

nolim dum officium in te meum prodere animus est, acerbissima esse me tibi molestum recordatione. Quamquam virtutem ego tuam novi; neque vereor, ne quod hic tibi sermo patris tui amissionem in mentem revocet, eum tu sis minus libenter accepturus. Eumdem ego quidem perlibenter ad te mitto obsequentis gratique animi mei testem. Quanti enim te faciam, confirmare prae ceteris potest Iosephus Zama Mellinius Canonicus, amicus idem tuus, idem meus, quocum de te, tuaque ingenii vi, ac doctrina persaepe verba facio. De humanitate autem erga me tua cum dicere multa possim, id aperiam unum, quod mihi accidit et carissimum, et perhonorificum, quod scilicet gratia officiisque tuis effeceris, ut ipse ab eruditissimo viro Francisco Cancellierio, litteris suavitatis, ac benevolen-

tiae plenissimis ad me datis, in suos me receptum luculenter cognoverim. Non dubito, quin homini, quippe tui amantissimo, pergratum sit futurum, si hujus tu sermonis eidem copiam feceris. Cura, ut valeas.

Domi IIII. *Non. Oct. A.* MDCCCXXVI.

Quid ego causae fuisse existimem, cur Majores nostri, quum illis omnibus, qui vel in Sacris Divinisque Litteris, vel in Iuris sive Pontificii sive Civilis scientia, vel in Philosophiae institutis, vel in Medicae artis cognitione multum se profecisse legitime docuissent, certos honoris gradus, certos titulos, certa dignitatis insignia constituerint, quibus et inter ceteros cives eminerent, et ad gravissima etiam munera et officia sustinenda apti ab omnibus judicarentur; de illis, qui in Mathematicis excellerent, non simile aliquid cogitaverint; quin potius, nisi alia fortasse nixos ingenii facultate, praemiorum prope, atque ornamentorum ejusmodi omnium reliquerint expertes? An quod eas artes negligerent, aut parvi penderent? longe hoc ab eorum sapientia, et gravitate: satis illi profecto no-

verant quanto semper in honore apud omnes nationes fuissent, quanta florentes gloria ac dignitate: utilitatem vero earum, atque adeo necessitatem cum in aliis rebus multis, tum maxime in tristissimis alluvionibus, quae agrum nostrum tot saeculis vastaverant, magno saepe cum fructu fuerant experti. Verius illud dixerim tam cohaerere visas cum Philosophia, tam arcto cum ea connexas esse vinculo, ut peculiari honorum genere ac titulo Mathematicis non opus esse existimarint, cum ad illos, quos communes cum Philosophis habere poterant, suscepta eorum persona, non difficilis ipsis aditus pateret. Enimvero quid tam conjunctum cum Philosophia, quam Matheseos studium cogitari potest? Si enim veritatis amor ita Philosophi est proprius, ut una veri cognoscendi cupiditas, id quod gravissimis Viris placuisse video, Philosophiam pepererit, quae alia reperietur mentis exercitatio, aeque ad veritatem ex tenebris, quibus saepissime est offusa, eruendam idonea, quam quae ex assidua earum rerum

commentatione, de quibus agunt Mathematici, et ex eo, quo illi utuntur, meditationis atque argumentationis ordine comparatur? Hinc nimirum optima ratio discernendi, atque internoscendi clara ab obscuris, distincta a confusis, certa ab incertis, probabiliora a minus probabilibus: hinc demonstrationum vim perpendendi, ac de rebus quibusque acute ac severe judicandi expeditior facultas: hinc in observando, et in eo inferendo, quod ex observatione consequitur, accurata consideratio, et circumspectio: hinc in arcanis naturae occultioribus investigandis, et in experimentis capiundis sagacitas et sollertia.

Quod si disciplinarum hujusmodi initia ab ultima antiquitate placeat repetere, facile apparebit non prius ortam esse Philosophiam, quam Mathesis fuerit exculta, priscosque illos Sapientes, quorum ad nos fama pervenit, sic utramque simul complexos fuisse, ut alteram praesidio alterius orbatam stare vix posse reputaverint. An vero Thales

ille Milesius, qui fuit unus e septem, et princeps omnium philosophandi studium in Graecorum mores invexit, non primus etiam ex ea gente fuisse traditur, qui astrorum magnitudines ac distantias metiri anderet, primus qui, apte inita caelestium circuitum supputatione, Solis et Lunae defectiones certo tempore eventuras praediceret? Pythagoram postea accepimus, a quo Philosophia Italica dicta manavit, ex numeris et Mathematicorum initiis doctrinam suam omnem deduxisse, eundemque tanta diligentia ac subtilitate Geometrica tractasse, ut propter singulare quoddam in eo genere inventum Musis immolavisse victimas, vere an falso quaerere nihil attinet, fuerit existimatus. Socrates, quem ajunt Philosophiam a motuum caelestium, aliarumque rerum ejusmodi contemplatione devocasse, et ad formandos hominum mores traduxisse, a Platone tamen, qui praeceptorem optime nosse debuit, multa geometrico more de quadrati dimensione puerum interrogatis quodam in dia-

logo inducitur. Platonem ipsum quis nescit et summum ipsum fuisse Geometram, et tanti Mathematicas institutiones fecisse, ut neminem ab iis non instructum scholam suam ingredi pateretur? quod ad res altiores, et a sensibus abstractas perscrutandas satis eum vix idoneum reputaret, qui non ad ejusmodi cogitandi et commentandi rationem geometrica exercitatione animum diligenter praeparasset. Neque de hoc numero eximendus Aristoteles, quem ex intima Geometria depromptis exemplis sua ubique scripta videmus refersisse. Nam illi quidem vix Philosophorum digni nomine, si qua fuit eorum secta, ut de Epicureis proditum, qui se omnis plane Mathematicae eruditionis expertes dici et haberi vellent.

Quod si a vetustissimis illis Philosophiae inventoribus et quasi architectis ad eos nos convertimus, qui obrutam illam plurium saeculorum barbarie, recenti memoria instaurare ac restituere aggressi sunt: Galileos dico, Cartesios, Gassendos, Neutonos, et alios eo-

rum similes, non alia re magis, quam Mathematicis praesidiis instructos tantum opus suscepisse reperiemus.

Neque tamen haec omnia perinde intelligi velim, ac si una esset artis utriusque perceptio ac disciplina; eademque opera, qua quis in Mathematicis perdiscendis elaborasset, posset etiam cognitione ceterarum rerum, quae ad Philosophiam pertinent, animum imbuere. Sed illud non dubitanter affirmaverim, quod est a sapientissimis Viris traditum, et quotidiana experientia comprobatum, eum qui Matheseos cultum Philosophiae institutioni praemiserit, aut cum ea conjunxerit, debitamque assiduitatem ad studium utrumque attulerit, vel in Philosophia ipsa mirificos facturum progressus, ejusque longe exquisitiorem ac profundiorem sibi intelligentiam comparaturum.

Exemplo tu esse potes, lectissime Candidate, qui florentissima aetate Mathematicae disciplinae cursum cupidissimo animo ingressus, et singulas ejus partes alacriter percurrens, sic fere

eodem tempore Philosophica instituta avide arripuisti, ut perpolitus jam in illis, ac perfectus, gradum amplissimum dignitatis, non quasi aliena indutus persona, sed Philosophiae ipsius jure proprio et nomine obtineris. Nihil sane tibi a natura defuerat, quo minus ad propositam tibi metam et acriter contendere, et feliciter pervenire posses: non ingenium docile ac promptum, non singularis intelligentiae vis, non firma ad res perceptas custodiendas memoria, non optimus sensus, et ad vera a falsis discernenda exquisitum judicium. Sed parum valuissent, opinor, tot naturae bona, nisi ad satis uberes ex iis fructus colligendos industriam, vigilantiam, studium, lectionem commentationemque assiduam, quotidianam exercitationem, perpetuam denique et constantem proficiendi voluntatem adhibuisses. Quid ego singula hoc loco referam? Habebas quem quotidie audires, cujus te ad imaginem conformares, Virum omni doctrina et virtute ornatissimum, Collegam nostrum Praeceptorem tuum, in quo

singularis plane Philosophicarum ac Mathematicarum rerum scientia, eximia cum humanitate, modestia, et ingenuo quodam animi candore certaret. Eo auctore, duce, impulsore, et magistro Dialecticis, Physicis, Geometricis, Mechanicis, Opticis, Hydrostaticis, et in quibus tuum maxime se extulit ingenium, Analyticis doctrinis sedulam dedisti operam, meritoque tuo illud celeriter assequutus es, ut et idem ipse, et ceteri doctissimi ac prudentissimi Viri, quorum praeceptis, consiliis, et monitis usus fueras, praecipuo quodam amore te dilexerint, et ad suscipienda legitima haec dignitatis insignia nunquam destiterint adhortari: quod gravissimum tibique cum primis honorificum sapientissimorum hominum judicium amplissimus etiam hic noster conventus et coetus hodiernis suffragiis comprobandum censuit.

IGITVR SVRGE . . .

In his codicibus, quos vides, limpidissimos doctrinae fontes . . . non equidem nunc primum tibi aperio, qui

jamdiu ex ipsis haurire, tuamque sitim honestissimam explere consuevisti, sed eos tibi trado... tuaeque committo potestati, quos videlicet opportune possis aliis recludere, quoscunque pari desiderio flagrantes inveneris, in eorumque utilitatem et commodum derivare.

Amictu isto te insignem... laurea corona redimitum... annulo et gemma praefulgentem... Civitas adspiciat, sibique te datum putet, qui non modo ejus dignitatem ac splendorem docendi munere suscepto aliquando tueare, sed qui etiam, si qua in re tuae opis indigebit, artium pulcherrimarum, quas didicisti, praesidio subvenire ipsi atque opitulari possis. Hujus te magis communis utilitatis, quam propriae oblectationis causa in praeclarissimis ejusmodi studiis elaborare velim, et Archimedem illum imitari, qui non tam propter ingenii acumen, et subtilissime collectas Mathematicae doctrinae rationes, quam propter inventa ad patriae salutem ac defensionem sollertissime excogitata et laudem sibi dum vixit, et immortalem apud posteros gloriam comparavit.

Te interim peramanter complexus., Deum Optimum Maximum precor, Sanctissimamque ab omni labe intemeratam Virginem, quae Collegio huic nostro praesidet, cujus tutelae ac patrocinio res nostrae omnes commendatae ac traditae sunt, ut quae tibi hodie fausta et propitia auguramur, ad tui nominis decus perpetuum, ad nostri quoque ordinis, et communis patriae famam perennem ac dignitatem, plenissime omnia et cumulatissime velint concedere.

S 943171